Grev Leo Tolstoj den yngre

DET GAMLE KOLLEGIEHEFTE ET SIDESTYKKE TIL »KREUZERSONATEN«

AUTORISERET OVERSÆTTELSE AF **AGNESA SOMMER**

KØBENHAVN **JUL. GJELLERUPS FORLAG** For Norge og Sverrig: Alb. Cammermeyers Forlag, Kristiania 1894

I. Cohens Bogtrykkeri. A. A. Lange & Co

Förord till den elektroniska utgåvan

Leo Tolstoys *Kreutzer-Sonaten* (1890, **dansk översättning samma år**) blev mycket uppmärksammad. Sonen Leo Tolstoy den yngre har skrivit denna replik som 1894 utkom i dansk översättning. Översättarens levnadsår är oss okända. Boken har digitaliserats 2013 av Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i juli 2018 kopierades till Projekt Runeberg för att kunna korrekturläsas.

Hos oss finns även **en svensk översättning**.

) H)e fleste erindre sikkert endnu den Opsigt, Grev Leo Tolstojs Bog »Kreuzersonaten« vakte, den udkom Aar 1890, og hvorledes den i kort Tid fremkaldte en Syndflod af Brochurer og Avisartikler, der alle gik ud paa, dels at forsvare, men dog navnlig at angribe det nye Standpunkt, den store Forfatter i denne sin Bog syntes at ville forfægte. Der foreligger nu et mindre Arbejde, »Det gamle Kollegiehefte«, af Grev Leo Tolstojs Søn af samme .\avn, og af denne lille Bog synes det, som om Sønnen er stærkt paavirket af sin Fader. Dog, — skønt begge ere enige i at fordømme Sanseligheden og at betragte den som Ophav til de fleste Onder her i l erden, er der dog den store Forskel, at medens den gamle Grev Tolstoj selv i Ægteskabet betragter Samlivet mellem Mand og Kvinde som enSynd og fremstiller som sin Livsanskuelse det Para- doks, at Mand og Hustru skulle leve sammen som Søskende, uden Hensyn til, at Menneskeheden i saa Fald vilde uddø, synes den unge Tolstoj derimod sirlig at skatte Familielivet og at betragte Børnene som det stærkeste Bindeled mellem Forældrene. Netop derved, at denne lille Fortælling baade kan betragtes som et Sidestykke og et Modstykke til Kreuzersonaten antage vi, at den vil vække en Del Interesse i Læse- verdenen og finde en talrig Kreds af Læsere. A. S. YV assily Nikolajewitsch havde alle- rede for to Aar siden taget den naturvi- denskabelige Eksamen under det filosofiske Fakultet. Han var forbleven ved Universi- tetet og syntes at ville ofre sig for Viden- skaben. Men, saavidt jeg kendte ham, burde han ikke have indladt sig herpaa, fordi han var et alt for livligt Menneske, der let lod sig rive med baade af det ene og det andet. For med Udbytte at kunne drive videnskabelige Studier, maa et sæd- vanligt udviklet Menneske udelukkende og blindt kunne hellige sig disse og ude- lukke Tanken om alt uvedkommende. Men Wassily var ikke i Stand dertil. Han Det gamle Kollegiehefte. I2 elskede Livet og Kunsten og lod sig let adsprede deraf. Han spillede Violoncel, og denne Beskæftigelse lod ham ofte lange Tider ad Gangen glemme Orme og Havdyr, saa at han ikke i Hast vendte tilbage til dem. Den Gang levede han i sit Ungkarle- hjem i Moskwa, alene med sin Tjener Aljoschka. Vi samledes meget ofte hos ham, hvilket til sidst foranledigede ham til

at reservere os Lørdagen, for at han kunde arbejde i Ro de øvrige Dage i Ugen. Det var for største Delen Studenter, der besøgte ham, og af dem kendte han en hel Del. Ogsaa jeg befandt mig blandt disse. Forøvrigt var jeg allerede tidligere oftere truffen sammen med Wassily Nikolaje- witsch hos en af vore fælles Naboer paa Landet, og var derfor bedre kendt med ham end de andre.3 Vi elskede ham navnlig paa Grund af hans alvorlige Opfattelse af alle vigtige Livs-og Samvittighedsspørgsmaal; vi havde Tillid til ham og valgte ham til vor Fører. Et Karaktertræk, der kun sjældent fore- kommer hos os, drog mig i Særdeleshed stærkt til ham. Han var ikke bange for at debattere Spørgsmaal, som man ellers plejer at fortie, reflekterede over mangt og meget, studerede opmærksomt vort sel- skabelige Livs Fænomener, og dannede sig selvstændig en bestemt og altid ædruelig Mening om alle forskellige Ting. Nogle kaldte ham for Spøg Filosofen eller Præ- dikanten, men disse Betegnelser slog ikke an, bleve ikke almindelig anvendte, og naar de bleve anvendte, vare de snarere et Udiryk for Agtelse og Sympati end for Spot og Ironi. Wassily kom ofte med Udtalelser, der ikke tillodes andre; han lignede ikke andre,4 og dette var maaske nærmest Grunden til, at han havde mere Frisprog end andre Mennesker. En Lørdag Aften samledes der som sædvanlig henved en Snes Personer hos ham, Studenter og nogle, der allerede havde fuldendt deres Studier; blandt disse befandt sig nogle unge Læger og en ung Professor i Literatur. Vi drak vor Te med Citron og Tve- bakker til, røg og passiarede og diskuterede selvfølgelig forskellige Temaer. Der blev hedt og kvalmt i det rummelige Værelse af den megen Tobaksrøg. Aljoschka i rød Skjorte og Forklæde og med sit runde Ansigt badet i Sved bød flittigt og utræt- teligt Teen om paa en stor Præsenter- bakke. Alle befandt sig vel her, og ingen behøvede at lægge Baand paa sig; denne behagelige Følelee udbredte ogsaa denne5 Gang en egen Varme og Ynde over Sel- skabet. Jeg sad i et Hjørne af Sofaen, knap- pede min Studenterfrakke op og lyttede stiltiende til Samtalen. Ansporet af Pro- fessoren og af sine Kollegaer, de unge Læger, der vare hans samtidige fra Gym- nasiet, begyndte Wassily Nikolajewitsch at komme i Aande, og snart drejede Sam- talen sig om et Spørgsmaal, der interes- serede alle. »Hvorledes, det skulde ikke være sandt!« raabte Wassily Nikolajewitsch, sprang op fra sin Stol og vendte sig til sin Ven, den unge Doktor Gorbanow, og til Professoren, der lige havde hørt op at tale. »Hvad siger De! Er det ikke sandt? Hvilken Sygdom er da for Tiden den mest udbredte og den farligste i vort Samfund? Det er Sanseligheden.«b Han talte lidt mere dæmpet og ved- blev saa med særdeles Varme at udtrykke sine Tanker. Jeg vidste, at han nu ikke vilde høre op, førend han havde sagt alt, hvad han tænkte om det én Gang rejste Spørgsmaal. »Sanseligheden,« — vedblev han, — »er vort Samfunds frygteligste Onde, hvilket vi dog ikke ere os tilstrækkelig bevidst. Jeg tager dette Ord i dets videste Udstræk- ning. Vi sygne alle, uden Undtagelse, hen paa Grund heraf, Ungkarle og gifte, gamle og unge. Lide vi ikke, pine vi os ikke atter og atter for dens Skyld? Jeg, De, enhver af os. Vide vi ikke alle, hvilke frygtelige, svære Øjeblikke vi maa udstaa paa Grund af denne indre og ofte uover- vindelige Kamp mod dens Magt over os? Andre se ikke disse Skyggesider, der stedse blive unddragne Dagens Lys, men min Gud, dersom De kom til Syne og Men-neskene fik Øjnene op for deres egen og andres hele Elendighed, vilde de ræddes. Jeg tror, de vilde hverken genkende sig selv eller hverandre indbyrdes. Men vi skjule omhyggeligt baade for os selv og vore Medmennesker vore Sygdomme, Laster og Svagheder, som om vi frygtede for, at vi, ved at berøre dem, skulde bringe hele denne Sump i Oprør, saa vi selv maatte drukne og kvæles deri. Og Sanseligheden er vor skrækkeligste Sygdom, fordi den ikke alene drager frygtelige Sygdomme efter sig og nedbryder Legemet, men fordi den ogsaa virker paa Sjælen. Umærkeligt for os, tilsmudser den lidt efter lidt denne, og fuldfører sit Arbejde sikkert og gru- somt. Vi ere saa forkvaklede og fra Barn- dommen saa fordærvede, at vi paa Grund af vor Svækkelse ikke bemærke alt dette; vi give os Sygdommen i Vold og have vænnet os saaledes til den, at vi, i8 visse Tilfælde slet ikke kunne tænke os at leve et roligt, nøgternt Liv uden denne Sanselighed, ligesom en Drukkenboldt ikke kan tænke sig Livet uden Brændevin. Netop for kort Tid siden tilstod en Kollega for mig, at han ikke kunde betragte en Kvinde uden med en Følelse af Attraa. Paa Gaden lader han ikke én passere uden at fiksere hende skarpt. Hører De, mine Herrer! er det ikke skrækkeligt at tænke sig?« Wassily Nikolajewitsch tav pludseligt. Han fik ofte Anfald af Generthed; man fik det Indtryk, at han frygtede for at have været for langtrukken i sine Udtalelser; ogsaa nu læste jeg denne Frygt i hans Øjne. »Ja, det er virkelig min Mening,« til- føjede han beskedent. »For Resten er jeg bleven altfor ivrig, det duer ikke. Jeg beder Dem have mig undskyldt.« Han strøg med sin hvide, lidt fyldige9 ! Haand, henover sin høje, noget fugtige, Pande, og lod den fare gennem

sit tykke, blonde Haar. Derpaa tilsmilede han os paa den ham egne, elskværdige Maade. * »Jo, det er altsammen den rene Sand- hed,« raabte en ung Student, der sad ved Siden af mig, med Overbevisning. »Hvilket?« spurgte Wassily Nikolaje- witsch. »Alt hvad De der sagde.« »Ja, ja vist saa!« bekræftede andre. »Jeg tilstaar, at det er saaledes,« er- klærede den unge Professor, der forst nylig var begyndt at søge vort Selskab, et tørt og bornért Menneske, »dog ikke i saa vid en Udstrækning, som V/assily Nikolaje- witsch mener; sandt nok, den abnormt ud- viklede Sanselighed virker sikkert i mange Tilfælde skadeligt, men efter min Mening tør man ikke anse den for Aarsagen til1 0 alle Onder, — snarere vor Opdragelse, den selskabelige« »Aa, ja!« svarede Wassily roligt; »det maa paa ingen Maade glemmes; fra Op- dragelsen, fra Livsvilkaarene hidrører denne Sanselighed; men saasnart dette Onde er til Stede, f. Eks. hos mig eller Dem, maa man kæmpe imod det og ikke svagt under- kaste sig det, ikke anerkende dets Magt over sig som min Kollega, der erklærer, at han ikke kan betragte en Kvinde, uden at der opstaar urene Tanker hos ham. Heri ligger Tilintetgørelsen, Ødelæggelsen, den aandelige Død, saasnart man aner- kender dette Ondes Berettigelse. Min Gud, hvor tydeligt staar ikke for min Erindring en ulykkelig blandt mine Bekendte; jeg kendte ham kun i to Maaneder; han døde for mine Øjne. Han illustrerer allerbedst alt, hvad jeg lige har sagt. Hans Liv er et lærerigt og tillige et rørende Eksempel.«1 1 Wassily Nikolajewitsch tav og faldt i Tanker. Hans lysebrune Øjne antoge et vemodigt Udtryk, og hans Tanker syntes et Øjeblik at dvæle ved noget sørgeligt i Fortiden. »Hvad er det for et Tilfælde? Vil De ikke fortælle os det?« spurgte én af Stu- denterne. »Jeg tænkte paa en Student,« sagde Wassily Nikolajewitsch, »der døde af Tæ- ring, det vil sige, han døde egentlig ikke af Tæring, men efter min Mening netop af denne Sanselighed, om hvilken vi nylig have talt. En saadan Sygdom eksisterer efter Lægernes Lærebøger ikke ved Siden af de mange andre Sygdomme, som Tæring, Katarrh, Sukkersyge, Nervelidelser o. s. v., og dog hidrøre netop mange af disse fra den. Udskyld mig, Gorbanow,« ytrede han henvendt til sin Ven, den sorthaarede Læge, der sad ved Siden af ham med sitI2 smukke Hoved støttet til Haanden; »jeg sidder her og præker saa selvbevidst for Jer Alle, for Dig, for Wassiljew, for Behm, men jeg haaber, at I ville tilgive mig det.« »Ja, ja, vi tilgive Dig,« raabte Wassil- jew, der sad ved den anden Bordende, leende. Lægen sagde intet, men trak op af sin Lomme et Cigarfutteral og tog en Cigaret ud af det. »Fortæl os dog Historien om den unge Student,« sagde han lidt efter og traadte langsomt hen til Lampen for at tænde sin Cigaret, »Du har allerede en Gang før omtalt ham for mig, — sikkert en inter- essant Historie.« »Jeg traf sammen med ham hos en af mine Kollegaer, hos hvem han boede,« begyndte Wassily Nikolajewitsch. »Han stod allerede med den ene Fod i Graven. Mager, bleg, med en svindsottigs indfaldne1 3 Bryst og store Øjne, gjorde han straks den første Dag af vort Bekendtskab et meget stærkt og blandet Indtryk paa mig, — jeg følte uvilkaarlig en stærk Sympathi og en høj Grad af Medlidenhed med ham, — dette Indtryk glemmer jeg aldrig. Der var slet intet Haab om Redning. Det gik stærkt ned ad Bakke med ham. Vemodig og efter- tænksom gik han for det meste tavs op og ned i sit lille Værelse, roligt afventende Dødens Komme. Jeg husker endnu, hvor- ledes han de sidste Dage før sin Død talte uden Ophør i Aftentimerne, den Tid, da han var mest nervøs. Han var et liden- skabeligt, varmt følende Menneske, og mig indgød og indgyder han ogsaa nu kun Medlidenhed. Jeg fik ham kær som en elsket Broder, vi underholdt os timevis med hinanden og vare som oftest enige om alt. Han fortalte mig hele sit Liv, beskrev mig nøje de Kvaler, han havde1 4 lidt paa Grund af denne Uoverensstem- melse mellem Livsbetingelserne og Sam- vittigheden, og ogsaa jeg udvekslede aaben- hjertigt mine inderste Tanker med ham. Han efterlod mig et Manuskript, som han først selv læste for mig. Det indeholder en kortfattet Fortælling, nedskreven af ham selv, og denne karakteriserer ham aller- bedst. Skal jeg læse denne Fortælling for Dem? vil det ikke kede Dem?« henvendte Wassily Nikolajewitsch sig til os. »Nej, nej,« svarede vi alle som én; »aa, De maa endelig læse den for os!« Wassily Nikolajewitsch gik hen til sit Skrivebord, trak frem af en Skuffe et gammelt, forlæst, blaat Kollegiehæfte, satte sig ved Bordet og beredte sig -paa at læse. »Ser De,« sagde han, idet han aab- nede Manuskriptet og førte det op til sine nærsynede Øjne, »det er daarligt, skrevet af en uøvet, men det er ærligt, og derfori 5 sætter jeg Pris paa det. Oprigtighed, hvor- fra den end kommer, ansporer til Efter- tanke og vækker Sjælen. Jeg haaber, De ikke vil kede Dem,« tilføjede Wassily Nikolajewitsch og begyndte at læse. I . Jeg levede den Gang alene i Moskwa, som mange andre Studenter i et billigt møbleret Værelse, besøgte Universitetet, hørte Forelæsninger, kom jævnlig sammen med mine Kollegaer, gik ogsaa af og til i Teatret, — med eet Ord, jeg levede som en rigtig Student. Alligevel plagedes jeg af en sygelig Længsel og

var ofte tung om Hjærtet. Intet morede mig, intet inter- esserede mig, og jeg tilbragte den ene Dag som den anden, ensformigt og roligt. Jeg vidste ikke, hvad der fejlede mig; maaske var det det stillesiddende Arbejde, Livet i en By efter den fri Bevægelse paa» 7 Landet, der virkede saaledes paa mig, eller maaske det var Ensomheden. Jeg kunde ikke forklare mig det, men jeg følte mig fysisk, moralsk og aandelig saa nedbrudt, at det ofte forekom mig, som kunde jeg være i Stand til at begaa en hvilken som helst Forbrydelse. Jeg erindrer endnu tydeligt, at jeg ofte, naar jeg kom hjem fra Universitetet, tog en Bog i Haanden og læste i den uden at forstaa et eneste Ord; alt dansede rundt for mine Øjne, Bogstaverne flød sammen til store gule Pletter, jeg gabede i et Væk og følte mig søvnig. Jeg gik saa til Sengs, men Søvnen indfandt sig ikke; jeg var tung i Hovedet og følte mig fuldstændig energi- og kraftløs; bragte man mig min Middagsmad, mang- lede jeg Appetit og spiste saa godt som intet. Jeg forsøgte at gaa ud i Gaderne for at adsprede mig og bringe Blodet i Cirkulation. Men heller ikke dette hjalp. Det gamle Kollegiehefte. 2Jeg opsøgte de mest befærdede Gader, betragtede desmukke Kvinder; Indbildnings- kraften blev sat i Bevægelse, og alle Slags lystne Tanker stormede ind paa mig. Jeg var ude af Stand til at befri mig for de urene Tanker, som i Særdeleshed den Gang hyppigt overfaldt mig. Og intet Steds kunde jeg undfly dem og mig selv. Jeg følte mig syg paa Sjæl og Legeme. Jeg havde den Bevidsthed, at Livet inde i Byen i de senere Aar, først paa Gym- nasiet, derpaa ved Universitetet, uden til- strækkelig Luft, uden Bevægelse, altid be- skæftiget med et aandløst, unyttigt Arbejde, tilbringende Tiden med at ryge, besøge Teatret, drikke og svire, ophidse sig i Samkvem med alle mulige Kvinder, med Kvinder, som jeg vel kendte, men skyede som Pesten og saa vidt muligt søgte at undgaa, — at dette Liv ganske og aldeles ødelagde min Sindstilstand. De fleste afos. der have studeret eller endnu studere, gennemgaa uundgaaeligt lignende Fristelser, Anfægtelser og Sindsstemninger, der grænse nær op til Apati, ja, ligefrem Vanvid, hvor man føler Lyst til at skyde sig en Kugle for Panden af lutter Livslede, hvor man finder alt kedeligt og modbydeligt og hverken gider bestille noget eller tænke paa noget, — og saaledes var den Tilstand, hvori jeg den Gang henfaldt, saa vidt jeg ved, intet usædvanligt, men kendt af de fleste. En Dag, da jeg træt og nedstemt uden nogen bestemt Tanke slentrede hjemad, mødte jeg paa Gaden en gammel Ven af min Fader og af hele vort Hus — Alex- ander Dmitrijewitsch. Det glædede mig meget at træffe denne kære, gamle Ven, og da han indbød mig til sig i det Hotel, hvor han logerede, fulgte jeg ham gærne. Han fortalte mig, at han kun skulde op-2 0 holde sig nogle Dage i Moskwa for at gøre Indkøb og afgøre nogle Forretninger, og at han allerede i Morgen vilde vende tilbage til sit Gods. Jeg blev temmelig længe hos ham og talte med ham om mange for- skellige Ting. Vi havde jo i lang Tid ikke set hinanden og havde som Følge deraf meget at drøfte. Først spurgte han mig ud om min Gøren og Laden, om alle mine nærmeste, hvorledes vi havde det, og derpaa rettede jeg nogle Spørgsmaal til ham, og han fortalte mig om sig og sin Familie. Til min Forbavselse hørte jeg bl. a., at han allerede havde tre Børn. Førend jeg sent om Aftenen noget lettere om Hjærtet forlod Alexander Dmi- trijewitsch, beklagede jeg mig igen for ham over min Sindstilstand. »Du kunde gøre mig rask, Du er selv saa rask og lykkelig,« sagde jeg til ham,2 1 halvt i Alvor, halvt i Spøg, »hvad skal jeg gribe til?« »Ja, min Ven, det er ikke saa let at sige,« svarede Alexander Dmitrijewitsch deltagende, »Du maa tage Dig sammen, sandsynligvis lægger Du ikke tilstrækkeligt Baand paa Dig, naa, der er intet at gøre derved. Sandt nok, vor Opdragelse og vore Livsvilkaar indeholde meget forkert, men derfor tager man ikke Livet af sig. Man maa være en Mand, Kære! Det er Uret saaledes at lade sig gaa paa. Hør, ved Du hvad, rejs med mig til mit Gods; det ligger ikke langt herfra, iovermorgen er vi der, Du udhviler Dig, spadserer i Skov og Mark; det vil Du have godt af; jage kan Du da ogsaa; jeg gaar rigtignok ikke paa Jagt, men har alligevel en god Jagthund. Du er jo da Jæger, ikke sandt?«2 2 Tilbudet behagede mig, og jeg tog imod det. At ligge paa Landet, gaa paa Jagt, komme til Kræfter, — ja vist saa, det var det eneste rigtige. Jeg havde allerede saa smaat tænkt paa at rejse hjem for en Tid, men vort Gods laa saa langt borte fra Moskva. Dette passede mig langt bedre. Jeg lovede Alexander Dmitrijewitsch at rejse med ham allerede næste Dag og blive hos ham en otte Dage. »Det var prægtigt!« raabte han med uskrømtet Glæde. »Saa kan Du med det samme lære min Kone at kende. Det vil blive en Glæde for hende og Børnene. Jeg har en Datter — Tanja — hun er bedaarende! — ja, nu faar Du hende jo selv at se.« II. Aleksander Dmitrijewitsch har jeg kendt saa længe jeg kan huske tilbage. Hans Navn er knyttet til mange af mine Barn- domserindringer og vækker i min Hu- kommelse mange kære og behagelige Minder fra Fortiden. Aleksander Dmitri- jewitsch gik paa Jagt med min Fader, og til Julen overøste han os med

smukke Gaver. Han forærede min Moder en prægtig sort Hest med et hvidt Øje. Noget smukt og behageligt er i min Fantasi knyttet til hans Navn. Han plejede ofte at besøge os; Børn havde han ingen af, og hans Kone kendte vi ikke. Hun2 4 boede et eller andet Sted i Syden, og han omtalte hende aldrig for os. Vi vidste kun, at hun altid vat syg. En Gang kom Aleksander Dmitrije- witsch stille og bedrøvet til os. Vi vare meget forbavsede herover. Han plejede jo ellers altid at være i godt Humør, at le og spøge med os. Han fortalte os, at hans Kone var død, og at han nu stod ganske ene i Verden. Jeg kan endnu ganske tydeligt erindre alt dette. Vi stod stille grædende omkring ham, ti det gjorde os saa ondt for ham. Derefter begyndte Aleksander Dmitrijewitsch at komme sjældnere til os, men vi blev ved at holde af ham, og skønt vi imidlertid vare blevne voksne, vedbleve vi dog alle at sige »Du« til ham. Jeg husker endnu, hvorledes jeg i mit attende Aar, da han var i Besøg hos os, vilde sige »De«, men at han bad mig lade det blive ved det gamle, og2 5 saaledes blev det og er det endnu den Dag i Dag. Aleksander Dmitrijewitsch var henved de halvtreds, da han mistede sin første Kone. Han var altsaa ikke mere ung, men endnu ret livlig og fysisk fuldstændig sund. Han var lille af Vækst, hans Haar var graat og endnu temmelig tykt; allige- vel gjorde han endnu Indtryk af at være en for sin Alder ungdommelig og kraftig Mand. Som Enkemand trak Aleksander Dmitrijewitsch sig tilbage til sit Gods og ofrede sig ganske for Landvæsenet. Vi havde i lang Tid ikke set ham, men fik saa pludseligt at vide, at han havde giftet sig igen med en ung Pige, Ludmila hvanowna. Hans Hustru var som lille bleven antaget som Barn af en gammel Godsejerinde, der boede i hans Nærhed, og da den gamle Frue døde, stod Ludmila2 6 ene i Verden, uden Forældre, dem hun i det hele aldrig havde kendt, og Aleksander Dmitrijewitsch ægtede hende, efter min Moders Mening, af Medlidenhed. Vi bleve meget forbavsede, ja endog lidt bedrøvede ved at erfare hans Ægte- skab. Vi indsaa, at nu vilde Aleksander Dmitrijewitsch slet ikke mere besøge os. Straks i det første Aar af hans Ægte- skab fik hans Hustru Tvillinger, og han tilskrev os et Brev, fuldt af Henrykkelse over denne Begivenhed, hvoraf det tyde- ligt fremgik, at han følte sig meget lyk- kelig. Nu mødte jeg Aleksander Dmitrije- witsch, efter at vi i halvandet Aar ikke havde set hinanden. Før den Tid havde jeg truffet ham et Par Gange i Moskwa hos hans Søster, hos hvem jeg handlede, og hos hvem han af og til tog ind. Jeg fandt, at han ikke alene ikke var bleven2 7 ældre, men at han endog saa raskere og yngre ud. Han havde ladet sit Kindskæg rage af, og det godmodige, runde Ansigt med det tykke Overskæg havde nu et roligt og tilfreds Udtryk. To Dage efter vort Møde vare vi al- lerede paa hans Gods, der laa i en af de mest afsides liggende Afkroge i Gouver- nementet T. Jeg var straks henrykt over Stilheden paa Landet, som jeg allerede i to Maane- der havde maattet undvære. Det var i Slutningen af Oktober. Vejret var roligt og klart. Alt var over- gydt af Solens klare Skin. De grønne Marker, den blaa Himmel, de gule Skove — alt var herligt! Da vi kørte ind i Gaarden og betraadte det graa, enetages Hus, kom hele hans Familie os glad imøde. Allerede af denne Modtagelse, af Børnenes Glædesskrig ogJubel, da de omfavnede ham, forstod jeg, hvilken Fader han var. Aleksander Dmitrijewitsch forestillede mig for sin Hustru. Hun forekom mig meget smuk. »Her,« sagde han til hende, idet han pegede paa mig, »her ser Du en Søn af Semen Petrowitsch, om hvem jeg saa tit har fortalt Dig. Han vil udhvile sig hos os; vi ville pleje ham godt, sende ham paa Jagt, og beholde ham hos os saalænge som muligt. Maaske den unge Mand saa kan blive lidt raskere og gladere ved Til- værelsen.« »Hvor det glæder mig, hvor det glæder mig; vi kede os her paa Landet«, sagde Ludmila Iwanowna, rakte mig Haanden og rødmede en Smule. Jeg blev straks meget forbavset over hendes Maade at udtrykke sig paa; hun talte som Tjenestepiger pleje at tale. Rigtignok vidste jeg, at Aleksan- ders Hustru ikke hørte til det bedre Sel-2 9 skab, men jeg havde ikke ventet mig denne simple, alt for underdanige Tone. Man førte mig op i et lille af- sides Værelse, ved Siden af Aleksander Dmitrijewitsch's Kontor. Man sørgede om- hyggeligt for mig, lige til de mindste Bagateller, og straks fra den første Dag af befandt jeg mig vel hos disse elskvær- dige Mennesker, saa det snart forekom mig, som om min uforklarlige Sørgmodig- hed og indbildte Sygdom vare sporløst for- svundne. III. Jeg begyndte her at føre det sundeste og regelmæssigste Liv. Straks efter at jeg havde nydt min Morgenthe, gik jeg med Geværet paa Skul- deren og ledsaget af Hunden paa Jagt efter Skovsnæpper, hvoraf der, trods den sene Aarstid, fandtes en Del. Klokken tre gik jeg hjem, og hele Eftermiddagen til- bragte jeg i Selskab med Aleksander Dmitrijewitsch og hans Familie. Vi spadserede omkring paa hans Ejen- dom og tog Bedriften i Øjesyn, og om Aftenen samledes vi alle i Spisestuen. Vi drøftede adskillige Spørgsmaal, læste et3 * eller andet højt, eller jeg spillede et Parti Skak med Aleksander Dmitrijewitsch. Ludmila Iwanowna sad imidlertid ved

Bordet med sit Arbejde, undertiden spil- lede hun ogsaa Klaver og nynnede nogle Smaasange. Af og til akkompagnerede jeg ogsaa til hendes Sang. Børnene plejede om Aftenen at fortrække til Børneværelset tillige med Pigen, Dunjascha. Først hen- imod otte kom de ind i Spisestuen for at spise til Aften med os. De ældste — Tvillingerne, en Dreng og en Pige, blege og magre Børn — lignede Moderen, vare kejtede og ikke opvakte; den yngste Datter, den treaarige Tanja, var helt anderledes og forbavsede alle ved sin Livlighed. Aleksander Dmitrijewitsch elskede hende lidenskabeligt. Han plejede at tage hende paa Skødet, lege eller passiare med hende, medens han gav sig langt mindre af med de andre Børn. Tanja syntes ogsaa at3 2 holde mere af Faderen end af nogen anden, og kælede ofte for ham med særlig Ømhed. »Naa, lille Tanja! fang mig,« sagde Aleksander Dmitrijowitsch, opmuntrende Barnet til en Leg. »Straks, straks,« svarede Tanja hurtigt, men i Stedet for at gribe sin Far, løb hun jublende fra ham. »Du løber jo fra mig?« »Du kan ikke fange mig. Du kan ikke,« raabte Tanja, løb bag ved Bordet, klap- pede i Hænderne og snurrede sig rundt paa ét Sted. »Aa, Du min egen, søde Pige,« sagde Aleksander Dmitrijewitsch kærligt, løb hen til hende, løftede hende op og begyndte at kysse hende. »Papa, lille Papa, Far, lille søde Far!« utallige Gange gentog Barnet disse Kæle-H navne og bevægede Hovedet frem og til- bage, »Far, lille søde Far!« Hun var virkelig et henrivende, mun- tert, allerkæreste lille Væsen, samme lille Tanja. Hendesk langfulde Stemme, hendes altid smilende Ansigt med de sorte Øjne og det krøllede Haar, hendes fine, smidige lille Legeme havde ogsaa aldeles bedaaret mig. Man kunde ikke andet end glæde sig ved Synet af dette Barn. Hun væn- nede sig ogsaa snart til mig, og jeg kunde tage hende paa Skødet og lege med hende ligesom de andre. Især morede det mig, naar hun kaldte paa sin Far. Var han i Stuen, talte hun kun med ham, og uop- hørligt gentog hun sit kælne: »Far, lille søde Far!« Dette »søde, lille Far,« klædte hende især saa pudsigt. Hørte man ikke hendes Stemme i Huset, kunde man være vis paa, at hun sov. Det gamle Kollegiehefte. J3 4 Aleksander Dmitrijewitsch syntes at være meget lykkelig. Efter i saa mange Aar at have maattet leve ene med en syg, barnløs Kone,~havde han nu en hel Fa- milie, ved hvem han hængte med hele sit Hjerte. Han følte en Glæde, som han tidligere næppe havde drømt om. Ogsaa sine Tvillinger elskede han ømt. Tit traadte han hen til dem, naar de sade ved Tebordet, bøjede sig over dem, lagde Armen om deres Hals, (de sade altid ved Siden af hinanden) sagde nogle kærlige Ord til dem og kyssede dem. Men der var ofte et Anstrøg af Vemod i hans Stemme, naar han ytrede: »Naa, sæt ikke saadant et bedrøveligt Ansigt op; det bliver nok altsammen godt,« hvoraf man mærkede hans Sorg over, at de ældste Børn ikke vare saa heldige. Tvillingerne begyndte da at smile und- seligt og blive lidt livligere.3 5 Sin Hustru elskede Alexander Dmitri- jewitsch over alt. Han tilbad hende blindt, han kunde ikke alene ikke se hendes Fejl, men vovede ikke en Gang at forudsætte deres Tilværelse. Jeg husker tydeligt, hvor dette for- bavsede mig. Jeg havde aldrig troet, at Kærlighe- den kunde antage saadanne Dimensioner. Han iagttog erhvert af hendes Skridt; enhver Bagatel, der angik hende, laa ham paa Hjærte. »Gaa dog en Tur, min egen Pige! Vejret er saa godt i Dag, ellers sover Du igen daarligt,« gentog han hver Morgen efter Teen. »Spis endelig ikke Surkaal, min Øje- sten! jeg er bange for — i Gaar klagede Du over Smerter,« sagde han ved Bordet. »Du er saa bleg i Dag, mit Barn! gaa i Seng, hører Du! gør mig den Tje- 3 *3 6 neste; Du er vist træt,« sagde han om Aftenen. Og Ludmila rynkede ved enhver af disse Bemærkninger Øjenbrynene og sva- rede slet ikke. Jeg lagde Mærke til det, men det faldt slet ikke Alexander Dmitri- jewitsch ind, at hans Kærlighed mangen Gang kunde falde hende til Besvær. Hver Gang hun spillede og sang, var han ubeskrivelig henrykt. Han gjorde mig opmærksom paa hendes Stemmes Renhed og hendes udtryksfulde Foredrag, og jeg maatte ogsaa rose hende. Forøvrigt sang hun virkelig ikke daarligt. »Og saa den Sang, Du ved nok, min egen Pige!« plejede Alexander Dmitri- jewitsch hver Aften at gentage, »min Ynd- lingssang: »Min søde Skat — kom i min Favn,« aa, jeg ber Dig, syng den.« Og Ludmila istemte sin Mands Ynd- lingsromance. »Hør blot,« vendte han sig37 til mig, »er den ikke yndig?« »Min søde Skat — kom i min Favn,« sang han med Følelse. »Du skulde blot vide, hvor elskværdig, god og talentfuld min Kone er; og ikke sandt, hun er ligefrem en Skønhed.« Men jeg kunde ikke se alt dette. Jeg kunde ikke opdage alle disse Egenskaber hos Ludmila. Sandt nok; hun var ret køn, men at hun skulde være klog, god og talentfuld, kunde jeg med min bedste Vilje ikke indrømme. Af Ydre mindede hun mig altid om en Kat. Lille af Vækst, lidt foroverbøjet, sna- rere fyldig end mager, med grønne, listige Øjne, i hvis Udtryk der altid laa noget tvetydigt, med rødt, tilbagestrøget, tykt Haar, bevægede hun sig sagte i sin mørke løstsiddende Kjole. Talte hun venligt med en, vidste man ikke, om hun mente det oprigtigt, eller

om det kun var Forstillelse.38 Hvem hun end var sammen med, sine Børn, sin Mand, kunde man ikke udfinde, om hun var en god Moder, Hustru, eller i det hele en god Kvinde eller det mod- satte. Jeg kunde ikke blive klog paa, om hun elskede sin Mand og sine Børn. Hun var fireogtyve Aar gammel, og havde ikke faaet nogen videre Uddannelse med Und- tagelse af nogle Maaneder, som hun til- bragte i et Institut. Hjemme hos den enlige, lidet dannede Godsfrue havde det været umuligt at udfylde Hullerne i hendes Uddannelse; hun lærte at sylte Champig- noner og fede Kalkuner. Men Ludmila ansaa sig selv for meget dannet og ver- densklog. Hun sørgede for at godtgøre, at hun vidste Besked om Peter den Store, havde Begreb om, hvad Nihilister og In- telligens var og endog kunde give Besked om, hvor Sverrig og Norge fandtes; hun39 forstod at anvende Ordet »charmant« paa rette Tid og Sted; hun sang og spillede Klaver. Trods alle disse Egenskaber maa jeg oprigtigt tilstaa, at det mangen Gang skar mig i Hjærtet at tænke paa, at Alexander Dmitrijewitsch havde faaet en saadan Hustru, der ikke passede til ham, denne fintfølende Mand, som han var. Det fore- kom mig, at Alexander Dmitrijewitsch havde kunnet vælge sig en mere passende Kone. Men naar jeg saa saa, hvor lyk- kelig han følte sig i sit Hjem, ansaa jeg mig selv for at være uretfærdig. »Hvorfor skulde Ludmila ikke være en passende Kone for Alexander? Fordi hun ikke saa godt forstaar at vælge sine Udtryk og un- dertiden^ smiler saa besynderligt? Det er Uret af mig.« Og jeg skammede mig over mine egne Tanker. Der var allerede gaaet fire Dage siden min Ankomst. Alexander Dmitrijewitsch var yderst elskværdig mod mig. Han forekom det mindste af mine Ønsker, endog førend det var udtalt. Han lagde Mærke til, hvilke Retter jeg foretrak, og jeg fik dem da oftere. Jeg var ham en dyrebar Gæst, efter- som han havde kendt mine Forældre i saa mange Aar og elskede vort Hjem som sit eget. Netop derfor vilde han gærne gøre mig alt tilpas. Ludmila Iwanowna varogsaa meget forekommende og opmærksom mod mig, skønt hendes Opførsel over for mig ofte var noget tvungen og derfor be- rørte mig ubehageligt. En Aften ved Tebordet spurgte Alex- ander Dmitrijewitsch hende, hvorfor hun i Dag var saa bedrøvet. »Jeg er slet ikke bedrøvet, det er blot noget, Du bilder Dig ind,« svarede hun afvisende. »Bliv blot ikke vred, min Øjesten! jeg vilde virkelig ikke saare Dig,« sagde Alexander Dmitrijewitsch forbavset og be- drøvet »Du saarer mig heller slet ikke; jeg er blot træt af Din evige Spørgen; snart er jeg bleg, snart bedrøvet, snart dit og snart dat« — »Men Kære, hvor kan Du dog sige saadan noget,« sagde Alexander Dmitrije- witsch bebrejdende.42 Han var, som det syntes, ganske over- rasket over denne Ludmilas besynderlige Opførsel. Over hans Ansigt udbredte sig et lidende Udtryk. De tav. Jeg kastede et Blik paa Ludmila Iwanowna. »Nu viser hun sig, som hun virkelig er,« tænkte jeg. Pludseligt smilede hun næsten umærkeligt til mig og betragtede mig med sine grønne Øjne. Jeg opfangede et ondt Glimt i dem. Tavsheden begyndte at blive trykkende. I det samme kom Børnene stormende ind i Stuen og afbrød Stilheden. »Far, lille Far! vi har bygget Huse af Sten,« raabte Tanja. Alexander Dmitrijewitsch løftede hende op paa Armen og gik sagte ud af Værelset med hende. Ludmila Iwanowna fulgte dem med Øjnene. »Han er virkelig for trættende,« be- gyndte hun at klage, saa snart Alexander43 Dmitrijewitsch med Tanja paa Ryggen havde forladt Værelset. »Alexander Dmitrijewitsch (hun kaldte altid sin Mand saaledes, ligesom i Følelsen af hans aandelige Overlegenhed) Alexander Dmitrijewitsch er beskæftiget hele Dagen, og jeg er altid muttersene, uden Selskab, uden Adspredelse; jeg er derfor saa glad over Deres Besøg. Hidtil har ingen besøgt os her; Fredsdommeren kommer vel af og til, men han er ogsaa en gammel Mand. Og i det hele bekymrer Alexander Dmi- trijewitsch sig alt for meget om mig og mine Sager, jeg er mangen Gang saa skrækkelig træt af ham.« »Ogsaa en gammel Mand,« gentog jeg i Tankerne Ludmilas Ord; »hvor raat og ufint.« Hun sad ved Samowaren og lavede Teen. »Evig og altid hjemme,« vedblev hun4 4 sukkende; »kun en eneste Gang har jeg været paa Bal i Klubben; det var morsomt! jeg morede mig dejligt, der var saa mange Officerer. Danser De?« »Ja, jævnligt,« svarede jeg uvilligt. Alexander Dmitrijewitsch's godmodige og bedrøvede Ansigt foresvævede mig hele Tiden. Men mærkeligt nok, — skønt hendes Klager og hendes Opførsel stødte mig, og hendes simple Sprog berørte mig ubehage- ligt, var der dog i dette Øjeblik noget til- trækkende, ja endog noget forførende hos hende. Hun talte nu saa ligefremt og op- rigtigt med mig, saa jeg virkelig følte mig tiltrukken af hende og havde ondt af hende, hvis Mand beredte hende saa liden Glæde. »Hvorfor beder De ikke Alexander Dmitrijewitsch om at indføre Dem i Sel- skabslivet? han vilde sikkert ikke nægte Dem det,« sagde jeg med virkelig Deltagelse.45 Jeg begyndte at betragte hendes smalle, hvide Haand, i hvilken hun holdt en Sølvske. »Aa nej, jeg vil ikke bede ham om det; jeg ved, at han ikke har Lyst til at tage ud,

og hvorfor ogsaa, — nu er De jo kommen, jeg er saa glad« — og hun trak Munden ned til et skævt Smil. Jeg saa paa hende. Vore Blikke mødtes, og paa Bunden af dette lange, prøvende Blik laa der hos os begge noget uærligt. Jeg mærkede, at mit Hjærte be- gyndte at banke stærkt. Den Tvang, der hidtil havde hersket i vor Omgang, var i dette Øjeblik helt forsvunden og var uventet bleven afløst af en alt for fortrolig Tilnær- melse. Senere paa Aftenen, da Børnene vare til Sengs, satte jeg mig til at spille Skak med Alexander. Men han var adspredt og spøgte ikke som ellers. Ludmila Iwanowna var derimod mere46 livlig end nogensinde før, sang og spillede Valsen »Den spildte Tid«. Hun var op- hidset og talte i et væk. Jeg gik ind paa hendes naive Spøg, men skønt Alexander smilte, mærkede jeg dog, at det var ham imod, at jeg gjorde Løjer med hans Hustru. Men han havde Tillid til hende og mig, saa det kunde kun være Ludmilas Ord fra før, der havde sat ham i daarligt Humør og ødelagt Aftenen for ham. I det hele var Alexander kortsynet, baade legemlig og aandelig, og derfor havde han i alt Fald ikke hos Ludmila bemærket det, som var mig og maatte være enhver fremmed paafaldende: i de Blikke, hvormed hun be- tragtede sin Mand, laa der noget forag- tende, noget ondt. Da vi skiltes den Aften, beholdt Lud- mila Iwanowna min Haand længere i sin og trykkede den fastere end ellers. Hun47 øetragtede mig igen med et ganske be- synderligt Blik, ligesom før ved Tebordet, og dette Blik bragte mig atter i Uro. Alexander Dmitrijewitsch sagde vemodigt »God Nat« til mig, og jeg gik ind paa mit Værelse. Da jeg laa i min Seng, følte jeg mig brødefuld. Min Samvittighed var ikke ren og rolig. For mine Øjne stod den Ludmila, jeg havde lært at kende i Aften, ophidset og med sine grønne, svømmende Øjne, der- efter saa jeg igen ved Siden af hende Alexander Dmitrijewitsch's store, godmo- dige Skikkelse og hans bedrøvede Ansigt. »Men hvad ondt har jeg da gjort?« tænkte jeg; »hun koketterer med mig; det er jo det hele; videre kan det jo ikke gaa!« Og jeg søgte at berolige mig med denne Tanke.4 8 Men uvilkaarlig følte jeg igen hendes hvide, bløde Haand i min, hendes svøm- mende Øjne rettede paa mig. »Ja, hun har forandret sig overfor mig,« tænkte jeg videre. »De første Dage var hun tilbageholdende, jeg forstod hende ikke, nu er det noget helt andet; hun elsker ikke sin Mand. Han er hende imod. Og hvor hun er smuk! Dumheder! er jeg gaaet fra Forstanden? Alexander Dmitrijewitsch's Kone« — Da jeg næste Morgen traadte ind i Spisestuen, vare alle samlede og syntes at være i bedre Humør. Der var sluttet Fred mellem Ægte- / folkene. Alexander Dmitrijewitsch havde faaet sit godmodige og glade Lune tilbage. Ludmila Iwanowna var igen beskeden og tilbageholdende. Hun talte fortroligt med sin Mand, og mod mig var hun kold. Men jeg saa nok, at det var Forstillelse. Hun49 var usædvanlig kærlig mod sin Mand, og mig tilkastede hun stjaalne Blikke ligesom i Gaar. Alexander Dmitrijewitsch saa intet. Denne Dag maatte han tage til Byen i Tjenesteanliggender. Efter Teen forlod han os. Ludmila Iwanowna kyssede ham ømt paa den ragede Kind. »Maaske bliver jeg nødt til at over- natte i Byen,« sagde Alexander Dmitrije- witsch, da han allerede sad i Vognen, »rigtignok tror jeg det ikke, men sørg Du i alt Fald for, at han ikke keder sig hos os. Naa, som sagt, jeg haaber at komme tilbage endnu i Aften.« Han forlod os rolig og tilfreds. Samtidig med ham forlod jeg Huset, som jeg havde gjort hver Dag, for at gaa paa Jagt. Idag var dette mig meget til- pas, næsten nødvendigt. Jeg vilde se at blive klar over det, der pinte mig. Jeg gik helt ind i det tætteste Krat og skød Det gamle Kollegiehefte.50 nogle Skovsnepper. Men om det var paa Grund af Træthed eller noget andet, nok er det, jeg kunde ikke fastholde en eneste Tanke. Jeg følte igen den gamle Vilje- løshed og de lystne Tanker, som havde plaget mig i Moskwa, vælde ind over mig. Jeg forstod, at man ikke kan undfly sig selv. Ludmila Iwanowna med sine grønne Øjne og brændende Hænder havde mig i sin Magt. Det kan synes besynderligt, men hendes Billede havde præget sig saa dybt i min Fantasi, at jeg ikke alene var ude af Stand til at befri mig for det, men slet ikke kunde se eller tænke paa andet. Jeg søgte at foreholde mig selv, at Alexander Dmitrijewitsch var vor gamle Ven, og at jeg ikke havde Ret til at tænke saaledes paa hans Hustru, at jeg var fortabt, hvis jeg lod mig beherske af disse Tanker;.5i men intet hjalp. Jeg indsaa, hvilken Kone hun var. Jeg forstod nu hendes Opførsel overfor mig og var allerede ikke mere i Stand til at forestille mig hende ander- ledes. »Men hun er dog Alexander Dmitrije- witsch's Hustru, — dette kære gode Men- neske, som har baaret mig og mine yngre Brødre paa Armen — min Faders Ven,« søgte jeg endnu en Gang at foreholde mig selv for at faa Bugt med disse Tanker. »Det er jo gement, afskyeligt!« ved- blev jeg; »det vil kun drage Samvittigheds- nag og Kvaler efter sig. Ja, ja, det er sandt nok, men — alligevel, — hun er saa forførende.« — Og atter stormede de lystne Tanker og Begæringer ind paa mig, og jeg ved- blev at pine mig selv paa denne Maade, mens jeg drev om i Skoven. Dyret var 4*52 vakt i mig, og jeg led forfærdeligt.

Jeg vilde bortjage det, der pinte mig, men Kræfterne strakte ikke til. Usynlig opstod mellem hende og mig en elektrisk Strøm, og jeg kunde ikke mere afbryde den. V . Paa Hjemvejen henimod Klokken to kom Ludmila mig i Møde i Nærheden af Huset. Hun havde Tvillingerne med sig. Hun havde ingen Hat paa og var iført en sort, varm Trøje. »Er De træt« spurgte hun; »vi ere gaaede ud for at møde Dem. Deres Kæle- dægge, Tanja, vilde ikke med, hun blev hjemme hos Pigen; hun keder sig uden sin Far. — Hvor Vejret dog er dejligt i Dag!« »Ja,« svarede jeg blot og følte, hvor- ledes hendes uventede Komme ophid- sede mig.54 »Jeg har hele Tiden tænkt paa Dem,« vedblev jeg. Disse Ord brød frem, næsten mod min Vilje. »Virkelig? Og jeg har ogsaa tænkt paa Dem; det er sandt. Gaar De nu med hjem? vi skulle straks spise til Middag.« Vi gik ved Siden af hinanden. Der udgik fra hende et Pust af Ungdom og Friskhed. En Blanding af Duften fra hendes Legeme og Lugten af de forraad- nede Birkeblade og den fugtige Jord for- giftede mine Nerver og berøvede mig den sidste Rest af Selvbeherskelse. Tvillingerne løb foran os paa deres smaa tynde Ben, der stak i store Gum- misko. »Nu skal De høre! Jeg haren Nyhed at fortælle Dem,« sagde Ludmila efter en lille Pavse, vendte sig mod mig og saa mig lige i Ansigtet. »Og det er?«55 »Gæt en Gang!« »Noget om Alexander Dmitrijewitsch?« »Ja, og hvad tror De, det er?« »Han kommer ikke tilbage fra Byen i Dag?« »De har gættet det. Vognen kom lige nu tilbage, og Kusken bragte mig et Brev. Min Mand skriver, at han har flere paatrængende Forretninger og kommer derfor først hjem i Morgen.« »Det kan ikke være muligt!« raabte jeg vantro. »Jo, jo, jeg forsikrer Dem! —« — Hvorledes havde jeg kunnet gætte den Nyhed, hun vilde meddele mig? Sandsyn- ligvis som Følge af hendes Koketteri og den Hemmelighedsfuldhed, hvormed hun omtalte den. Desuden havde jo Alexander Dmitrijowitsch ogsaa ved sin Afrejse sagt, at han muligvis ikke vilde komme tilbage før næste Dag.56 Efter at have spist til Middag gik vi ud i Haven med Børnene. Klokken fem drak vi Te. Om Aftenen sad jeg ene med hende i Dagligstuen. Jeg læste i en Avis, Ludmila arbejdede paa et Broderi. »Ja, jeg maa bort endnu i Dag med Aftentoget,« tænkte jeg, uden at forstaa et Ord af, hvad jeg læste. »Det er skrække- ligt. Hun lader mig jo ligefrem forstaa Stakkels, stakkels Alexander Dmitrijewitsch — og stakkels mig. — Til alt Held aner han intet.« »De tilbringer vel Tiden meget beha- geligt i Moskwa?« spurgte Iwanowna, hvis Øjne straalede med en egen Glans. »Aa ja, det gaar an,« svarede jeg. »Og jeg keder mig her,« vedblev hun, uden at løfte Øjnene fra sit Arbejde; »han er jo allerede en gammel Mand: jeg har stor Agtelse for ham, men alligevel — han kunde være min Fader.«57 »Allerede en gammel Mand, — kunde være hendes Fader,« gentog jeg i Tankerne; »ja jeg tager ikke fejl.« 1 dette Øjeblik var hun mig imod. Besynderligt, — hver Gang hun gentog og lagde særlig Vægt paa Ordet »gammel«, væmmedes jeg ved hende. Jeg gjorde en Kraftanstrængelse og rejste mig. »Ved De hvad,« sagde jeg ganske re- solut, »jeg tager straks her fra; jeg havde glemt, at det var nødvendigt. Jeg har rigtignok lovet Alexander Dmitrijevvitsch at blive her endnu i otte Dage, men jeg kan ikke.« Hun saa forbavset paa mig. »Men jeg bér Dem, det gaar ikke an! Hvad vil Alexander Dmitrijevvitsch tænke? Jeg bér Dem.« Hun syntes meget urolig. »Jo, jeg maa bort. Jeg bér Dem, lad58 der blive spændt for,« gentog jeg ind- trængende. »Men hvad er der i Vejen med Dem?« spurgte hun indsmigrende og betydnings- fuldt, da hun var kommen sig lidt af sin Forundring. Hun rejste sig, lagde roligt sit Ar- bejde paa Bordet, traadte tæt, ganske tæt hen til mig og rakte mig Haanden. Hendes Øjne bleve mørkere, og hun trak Øjenbry- nene lidt sammen. Fra Børnekamret lød Tanjas klare Stemme over til os. »Nej, det gaar ikke,« sagde jeg og greb og trykkede hæftigt hendes Haand. »Det maa ikke ske, det maa ikke.« Men desuagtet følte jeg i dette Øje- blik en Længsel efter at trykke hende i mine Arme. Hun gættede denne min Stemning og sagde sagte: »Jo, kæreste! det maa ske, det maa —«59 Hun lagde den anden Haand paa min Skulder og nærmede sit Ansigt med de svagt adskilte Læber til mit. En lang Lok af blødt Haar faldt hende ned i Panden og strejfede mine Øjne. »Siden i Aften,« hviskede hun og sprang som en Kat tilbage fra mig. Mit Hjærte bankede, som om det skulde sprænges. Jeg var ikke mere mig selv mægtig. »Vent, vent dog lidt,« raabte jeg ganske beruset, da jeg nu blot ønskede at holde hende fast, og strakte Armene ud efter hende. »Nej, nu skal De vente,« svarede hun leende, »De tossede Menneske!« Hun lo og forlod Værelset. Vi sad ved Aftensbordet. Tanja var munter som altid; Tvillingerne tav; jeg befandt mig ikke vel og tav ogsaa hele Tiden.l i H 60 »Skal jeg virkelig falde saa dybt; er jeg allerede sunken saa dybt?» Disse Tanker snurrede rundt i Hovedet paa mig. »Vil jeg ikke være i Stand til at beherske mig? Ja, da er alt tabt?« »Min Gud! ere da alle Mennesker saa magtesløse i lignende Tilfælde?« Ludmila Iwanowna opfordrede mig til at akkompagnere hendes Sang, saa længe Børnene endnu ikke sov. Jeg

adlød hende nu blindt, besejret af en overvældende Sanselighed. Hun var stærkt ophidset og bøjede hvert Øjeblik sit Legeme hen- imod mig. Hun sang nogle Sange, men jeg var led ved hendes Sang; den forekom mig ensformig, og jeg hørte næppe efter den. Det var mig kun behageligt at føle hendes varme Legeme saa tæt bag ved min Ryg, og jeg nærede et brændende Ønske om at faa hende endnu nærmere. i6 i Lidt efter gik vi ind i Dagligstuen. Man maatte lade Børnene og Dunjascha falde i Søvn. »Men hvor kunde han dog lade mig være ene med hende? Maaske kommer han uventet og vil overraske os,« tænkte jeg og meddelte Ludmila denne Tanke. »Maaske vil Alexander Dmitriwitsch komme uventet for at se, hvorledes vi op- føre os uden ham,« sagde jeg halvt i Spøg. Hun lo. »Aa, nej! det gør han ikke; han narrer mig aldrig, og jeg tror, at han har gjort dette for min Skyld, for at skaffe mig den Fornøjelse at tilbringe en Aften ene med Dem. Han er en underlig en! han ser intet, den Stakkel!« Hun lo igen, men højere og mere unaturligt. Mig forekom Alexander Dmitrije- witsch's Handlemaade ganske uforklarlig.62 Men jeg troede, hvad Ludmila sagde, og talte ikke mere herom. »Hvem ved; maaske har han virkelig noget at gøre i Byen;« tænkte jeg, »og maaske hun ogsaa har Ret; man kan ikke sætte sig ind i en andens Tankegang.« For bedre at forslaa Tiden foreslog jeg Ludmila at spille et Spil Dam. Hun sam- tykkede, og vi satte os i Sofaen. Hendes hvide, bløde Haand berørte min, naar hun flyttede Brikkerne. Vore Knæ berørte hin- anden. Hun sad hele Tiden meget uroligt. Hendes Kinder bleve stedse mere bræn- dende, og hun betragtede mig hele Tiden med sine svømmende Øjne. Klokken var allerede henimod elleve, nu kunde man antage det for sikkert, at Alexander Dmitrijewitsch ikke vilde komme tilbage den Dag. Det blev bestandigt sværere for mig at sidde alene med hende, men gaa bort kunde jeg heller ikke over-63 vinde mig til. Jeg var ikke længer mig selv mægtig og blev stedse mere ophidset. »Hvad er det, De gør, De Bedrager!« raabte Ludmila, da jeg for Spøg tog en af hendes Brikker. »Ja« — »Giv mig den straks igen!« Hun greb min knyttede Haand og søgte at aabne den. Denne Berøring gjorde det af med min Smule Selvbeherskelse. Jeg rykkede ganske tæt hen til hende, greb hende heftigt om Skuldrene og tryk- kede hende af al Magt op til mig. »Nej, vist ikke! bliv De blot paa Deres Plads, — Pigen er jo i Værelset ved Siden af,« hviskede hun mig i Øret, rev sig løs og truede ad mig med Fingeren. Hun pegede, medens hun fikserede mig med et gennemtrængende Blik, paa den aabne Dør til Spisestuen, hvor der endnu ikke var ryddet af Bordet. Jeg64 slap hende og trak Vejret tungt. Hun kastede sig med en tvungen Latter tilbage mod Sofaryggen. Jeg rejste mig og begyndte at gaa op og ned i Stuen for at komme lidt til mig selv igen. 1 Spisestuen viste Dunjascha sig imid- lertid. »Sover Børnene?« spurgte Ludmila Iwanowna saa roligt, som om intet var forefaldet. »Ja,« svarede Dunjascha kort og be- gyndte at rydde af Bordet. »Jeg vil ogsaa gaa i Seng,« sagde Ludmila temmelig højt, for at Dunjascha skulde høre det; »jeg er saa træt i Dag.« Men hun rejste sig alligevel ikke. »Alexander Dmitrijewitsch kommer nok ikke hjem i Aften,« tilføjede hun bekla- gende.65 Dunjascha forsvandt snart fra Spise- stuen, men havde først paa Ludmilas Be- faling slukket Lyset i Entreen. Jeg vedblev at gaa uroligt op og ned ad (julvet uden at kunne komme til Ro. »Aa, denne Tilstand! Hvor den piner en, og hvor det smerter at føle sig som et Dyr, at mærke, hvorledes det dyriske faar Magt over alt det menneskelige i os, over vort hele Væsen, hvorledes det be- døver og dræber vor Fornuft, vor Men- neskelighed. Kan man da virkelig ikke besejre, forjage, tilintetgøre den? Det er dog tor ynkeligt, for nedværdigende.« Snart var der ganske stille i Huset; ogsaa Dunjascha var gaaet i Seng. Vi vare ganske ene. Jeg hørte mit Hjærtes h.iftige Slag. Jeg vidste ikke, hvad der videre vilde ske og ventede. »Men det maa dog faa en Ende,« Det gamle Kollegiehefte.66 trøstede jeg mig selv og betragtede Lud- milas Hals og Bryst; »det maa dog ende paa én eller anden Maade.« Efter nogen Tids Forløb rejste Lud- mila Iwanowna sig fra sin Plads. Hun syntes at have afventet dette Øjeblik. »Paa Gensyn!« hviskede hun mig hurtigt i Øret; »jeg kommer snart, gaa De nu ind paa Deres Værelse.« Hun løb ind i Spisestuen, og jeg hørte straks derpaa, hvorledes Døren til Barne- kamret knirkede. »Min Gud, hvor vi ere dybt sunkne! »Jeg kommer snart« — gentog jeg i mine Tanker. Jeg følte nu en saadan Ophid- selse, som om jeg stod i Begreb med at begaa den største Forbrydelse. Uden ret at være mig min Gøren og Laden bevidst, gik jeg ind paa mit Værelse, klædte mig hurtigt af og gik til Sengs. Lyset slukkede jeg med Vilje, og Døren6 y til Alexander Dmitrijewitsch's Kontor lod jeg staa lidt paa Klem. Gennem Vinduet faldt Maanens Skin ind i Værelset. Jeg laa med aabne Øjne og røg den ene Cigaret efter den anden. Jeg havde Feber. »Nu er det dog altsammen lige meget, nu er det allerede for sent —,« tænkte jeg uafbrudt. »Hun kommer straks, hun kommer straks. Hurtig, hurtig!« I Sideværelset faldt der fra Maanens Skin to lyse Pletter paa Gulvet og

Møb- lerne, i hvilke Vinduesposten afspejlede sig bred og sort. Jeg saa ind i det spøgelsesagtigt op- lyste Værelse. Alexander Dmitrijewitsch's Skrivebord med Broncestagerne og Brevpresseren, hans Kontorstol, hans Bogskab, alt dette frem- kaldte hos mig en vis ubestemmelig Fø- lelse af Angst. Jeg rystede over hele6 8 Kroppen. I mit Hoved surrede alle Slags forvirrede Tanker rundt mellem hverandre. »Ja, ja, hun kommer straks! Hurtig, hurtig — kom, kom — ja, ja vist, jeg er et gement udsvævende Menneske, men jeg kan ikke gøre for det. — Hurtig, hurtig, — nu er det dog for sent —« Der gik en halv Time i kvalfuld, spændt Forventning. Tiden syntes at snige sig af Sted med Sneglefjed. Jeg lyttede. Der var dødsstille i Huset. »Nu gaar Døren straks op, og hun kommer. Børnene og Dunjascha sover nok fast, Yderdøren er lukket af, og ingen vil faa det at se.« »Hurtig, .hurtig, kom dog« — gentog jeg uophørligt, mens jeg følte en pinefuld, stikkende Smerte i Hjærtet. Jeg rejste mig halvt op i Sengen og støttede mig paa Albuen; i det samme6 9 hørte jeg, hvorledes Døren til Barnekamret knirkede ganske sagte. »Hun kommer fra sit eget Værelse og gaar nu igennem Børnenes for at se, om alt er roligt.« Hele mit Indre kom i Oprør. Jeg beredte mig paa at opfange hende i mine Arme og rejste mig endnu mere. Jeg blev brændende hed af den voldsomme Op- hidselse. Men da hændte noget uventet^ Der kom nogen i smaat Trav gennem Spise- stuen lige henimod mig, smaa nøgne Fød- der trippede over Gulvet. 1 første Øjeblik kunde jeg slet ikke forklare mig det, der skete. Jeg troede, jeg var bleven forrykt. Ind i Alexander Dmitrijewitsch's Ar- bejdsværelse kom en lille, barbenet Skik-' kelse med bar Hals og bare Arme. Hunblev staaende paa det af Maanen oplyste Sted og saa sig om i Værelset med æng- stelige Blikke. Ved at se nærmere til kendte jeg hende, det var Tanja. Hendes sorte Øjne straalede, oplyste af Maanens Skin, og stode vidt aabne, hendes Haar hang uredt i opløste Lokker. Hun saa sig hele Tiden forstyrret og forskrækket om i Værelset. »Far, lille Far!« lød pludselig hendes Stemme uroligt, men tydeligt; »han er borte,« føjede hun bedrøvet til og smilte frygtsomt. Dette Smil vil jeg aldrig glemme. — Endnu et Øjeblik blev hun staaende og løb saa ud af Værelset igen trippende paa de nøgne smaa Fødder henad Gulvet. I første Øjeblik forstod jeg intet af det hele, det syntes mig ganske ubegribeligt. »Hvad var det?« spurgte jeg mig selv; »var det en Aabenbaring? — Tanja? —V »Far, lille Far!« — Ja, det var jo hende. Men hvorledes kom hun herind? Alene, midt om Natten. I en maaneklar Nat. Gaar hun da i Søvne?« Anden Forklaring fandtes ikke. »Hun er vel sprunget ud af Sengen og er løbet herind. Jeg erindrede nu, at Alexander Dmitrijewitsch havde fortalt mig, at hun under Tiden havde gjort dette. »Og Lud- mila Iwanowna da? Hun er vel endnu i sit Værelse. Hvorfor skulde hun ikke være der? Aa, men hun lovede jo at komme ind til mig. Min Gud, hvad var der med mig, hvad var det, jeg stod i Begreb med at gøre? Er jeg da syg, er jeg gaaet fra Forstanden?« En Gysen gennemfor mig, og jeg kom pludselig til mig selv igen som efter en Rus. Jeg kan ikke gengive alt det, der i dette Øjeblik pludselig vaktes hos mig,men jeg følte en saadan Skam, en saadan Forfærdelse over det, jeg havde villet begaa, som ingensinde før i mit Liv. Med ét Spring var jeg ude af Sengen, tændte Lyset og begyndte at klæde mig paa. »Straks, — endnu i dette Øjeblik tager jeg herfra,« sagde jeg uden Tøven, med urokkelig Fasthed til mig selv: Min Be- sindighed var pludselig vendt tilbage. »Som en Aabenbaring, forsætlig sendt for at redde mig,« gentog jeg for mig selv, »modbydelige, urene Dyr, som Du er,« tilraabte jeg mig selv med den fuldeste Overbevisning, »et faldent, gement, usselt Menneske! — og Du, lille Pige, Du kære uskyldige Barn, — Du har reddet mig med dit »Far, lille Far!«« Jeg bukkede mig efter mine Støvler, der stode ved Fodenden af Sengen. »Hvorledes, De klæder Dem paa?« lød pludseligt en Stemme ved Siden af mig.73 Jeg for sammen og rejste mig. Ludmila Iwanowna stod i Døren og betragtede mig. Hendes Ansigt udtrykte Uro og Forvirring. Af Udtrykket paa mit Ansigt anede hun, at der var hændt et f eller andet. »Hvad er der?« spurgte hun usikkert. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde svare. »Gaa bort herfra, for Guds Skyld,« udbrød jeg hastigt, oprørt, og mere som om jeg talte med mig selv; »jeg rejser straks bort herfra. — Hun kom ind i Kon- toret i sin lille Natkjole, blev staaende og sagde pludseligt: »Far, lille Far! — han er borte« — det var som et Syn, — hun reddede os, — forstaar De? Gaa dog endelig Deres Vej; jeg be'r Dem saa bønligt.« I Begyndelsen forstod hun intet og saa kun forskrækket paa mig. Hvor hun syntes mig modbydelig og ynkelig!7 4 »Hvem kom herind? Hvad mener De?« spurgte hun ganske sagte og saa paa mig som paa en forrykt. »Tanja, Tanja! forstaar De? Hun maa have gaaet i Søvne.« »Tanja?« gentog hun. Men jeg mærkede, at hun allerede meget godt forstod det hele. Pludseligt vendte hun sig hurtigt og gik ind i Kon- toret. »Aa, men vent dog; rejs blot ikke,« sagde hun et Øjeblik efter inde fra sit Skjul med sagte, bedende Stemme. »Alexander Dmitrijewitsch vilde jo tænke, Gud

ved hvad. — Vent dog i det mindste til i Morgen tidlig. Jeg be'r Dem, gør det.« Men jeg brød mig ikke om, hvad hun sagde, men vedblev hurtigt at klæde mig paa. Hun tav ogsaa. »At synke saa dybt,« tænkte jeg oprørt og med Selvforagt, »at75 synke saa dybt, at kun et rent Tilfælde redder os og aabner vore Øjne.« Jeg var færdig med min Paaklædning og gik ind i Kontoret. Ludmila hvanowna stod tavs støttet mod Væggen og ventede mig. Hun be- gyndte at tigge mig om ikke at rejse med det samme, men vente til næste Morgen. Hun syntes at være frygtelig angst og talte med sagte, skyldbevidst Stemme. Hendes Angst gjorde Indtryk paa mig; jeg fik ondt af hende, skønt hun endnu bestandig fore- kom mig usigelig frastødende. »Hun har Ret, hvorfor skal jeg gøre hende Skade, og fremfor alt, hvorfor for- urolige den stakkels Mand ved at vække hans Mistanke. Jeg kan jo lige saa godt rejse i Morgen. Det gør dog ingen Forskel.« »Nu vel; det vil jeg; jeg rejser først i Morgen,« sagde jeg. Ludmila hvanowna traadte stiltiende7 6 hen til Alexander Dmitrijewitsch's Arbejds- bord og blev staaende, bøjet over det. Maanens klare, sølverne Lys faldt gennem Vinduet og skinnec^e paa hendes fyldige Haar. Jeg gik tilbage til mit Værelse. Paa Dørtrinnet blev jeg staaende et Øjeblik og saa tilbage. »En besynderlig Kone!« tænkte jeg, mens jeg betragtede Ludmila Iwanownas ubevægelige Skikkelse, der syntes bøjet under Vægten af hendes Skyld. »Jeg forstaar hende ikke.« Jeg vilde netop lukke min Dør, da hun pludseligt rettede sig; med uhørlige, katteagtige Trin traadte hen til mig og strakte begge sine Hænder imod mig. »Men, kæreste! det er dog altsammen Galskab,« sagde hun hurtigt og indsmig- rende. »Hvorfor saa forstyrret? Tænk ikke mere paa det. Maa jeg komme ind?«77 Hun nærmede sig til mig, løftede sagte sin højre Haand, som om hun vilde lægge den om min Hals, og saa paa mig med indsmigrende Blikke. Dette kom mig uventet. Et Øjeblik brusede den gamle Følelse op i mig. Jeg var lige paa Nippet til atter at give efter for den; jeg veg tilbage for hende som fra et fortabt Væsen, idet jeg stødte hende tilbage med Haanden. Hun vaklede lidt ved dette uventede Stød, snublede og var nær ved at falde. Men hun fik straks igen Ligevægten og sprang med en kejtet Be- vægelse ind i Kontoret. »Tosse!« hviskede hun, idet hun be- tragtede mig med lynende Blikke og knyt- tede Næverne; »jeg troede ikke, De var en saadan Nar, saa dum, saa udannet, saa« Jeg trak hurtig Døren til mit Værelse i og lukkede den i Laas.7 8 Næste Morgen kom Alexander tilbage fra Byen, og om Eftermiddagen kørte jeg til Stationen, trods alle hans Bønner om at blive der en Tid endnu. Jeg foregav, at jeg nødvendigvis maatte møde paa Universitetet den næste Dag, noget jeg ganske havde glemt. Alexander Dmitrijewitsch mærkede selvfølgelig intet, om han end var noget forbavset over min pludselige Afrejse. Han tog mit Foregivende for gode Varer; men jeg kunde ikke mere se ham i Øjnene. Med Ludmila talte jeg næsten ikke mere, men hun opførte sig, som om der slet intet var hændet. Da jeg sagde hende Farvel, bemærkede jeg i det Blik, hvor- med hun betragtede mig, kun Vrede og kold Foragt. Jeg rejste tilbage til Moskvva, som jeg havde forladt for at blive helbredet for min Sygelighed. Og hvorledes kom7 9 jeg tilbage? Det maa øjensynligt ikke have været den rette Kur for denne Sygdom. Man maa gribe Helbredelsen an- derledes an. Men hvorledes? Forandre Levemaaden, Opdragelsen? Sandsynligvis! Men jeg er jo allerede »opdraget«; jeg er et voksent Menneske, og for mig bliver kun tilbage Kampen, den svære, pinefulde Kamp med mit eget Jeg.« »Dermed slutter Fortællingen,« sagde Wassily Nikolajevvitsch, mens han endnu bestandig saa i Hæftet, der syntes mig at ryste i hans Hænder. »Det faldt mig svært at læse det endnu en Gang, navnlig fordi jeg ved, hvad der senere blev af den stakkels Fyr. Han døde, som sagt, af Tæring. Kort efter at han havde skrevet denne Fortæl- 8 o ling, bukkede han uigenkaldeligt under for sine sygelige Tilbøjeligheder. Den Gang kendte jeg ham endnu ikke. Men man fortalte mig, at han havde levet meget udsvævende, og derved ødelagt sig paa Sjæl og Legeme. Han tilbragte sin Tid paa Knejper og alle Slags berygtede Huse, svirede og om- gikkes der med alle mulige Kvinder. Han blev i højeste Grad svindsottig. Dette vakte ham af Rusen. Den Gang lærte jeg ham at kende. Jeg husker endnu tydeligt, at jeg, da jeg sidste Gang saa ham ligge, gispende efter Luft paa Sengen, ikke kunde udholde dette Syn, men maatte forlade Væ- relset. De sidste Ord, jeg hørte af ham, ville aldrig, gaa mig af Minde. Hans Læber vare tørre, og med stor Anstrængelse hvi- skede han til mig: »Ja, min Ven; jeg har ikke kunnet beherske mig; denne Sanse- lighed ødelagde mig i Bund og Grund;8 i jeg burde have kæmpet mere imod den.« — Derefter talte han ikke mere. »Ofte tænker jeg paa, at dersom han noget tidligere havde fundet et Støttepunkt, kunde han maaske have fortsat Livet og Kampen. Men de færreste af os finde et saadant Støttepunkt; alle omkring os falde — og den ene trækker den anden efter sig. Hos denne Mand rører mig navnlig Blandingen af Skrøbelighed og vedvarende Begeistring, og desuden hans store For- dringer til sig selv og hans

ærlige Stræben. Begge vare stærke og oprigtige hos ham. Paa Grund af hans indre Kamp med sig selv har jeg navnlig faaet ham kær. Han følte, at deri laa Hovedformaalet for hans Liv, og stræbte altid efter at besejre det dyriske, der pinte ham saa vel som alle andre. Men den ulykkelige bukkede under i Kampen.« Wassily Nikolajewitsch tav. Der op- Det gamle Kollegiehefte. 682 stod snart en livlig Diskussion; og Klokken var allerede over tolv, da den søvnige Aljoschka lukkede Døren efter os. Nogle Dage senere besøgte jeg Was- sily Nikolajewitsch og bad ham laane mig Manuskriptet, for at jeg kunde afskrive Fortællingen.